

En livsstils- förändring som ger **vinst** **för alla**

Ett gemensamt utvärderingsprojekt av
Tetra Pak OHS och Nämndemansgården

Missbruksbehandling – kan det löna sig?

Vad kostar missbruksproblem på en arbetsplats egentligen? Och vilka vinster – ekonomiska och personliga – ger behandling? För att få svar på det genomfördes denna utvärdering.

BAKGRUND TILL PROJEKTET

I 25 år har AB Tetra Pak OHS och Nämndemansgården samarbetat kring drog- och missbruksproblem. Hösten 2010 startades ett gemensamt projekt, för att utvärdera vilka eventuella företagsekonomiska vinster – utöver de personliga – som finns med att erbjuda behandling enligt 12-stegsmodellen för anställda.

Ansvariga för projektet har varit Patrice Bengtson Åberg, undersköterska AB Tetra Pak OHS, och Per Hill, kvalitetsansvarig Nämndemansgården i Sverige. Stefan Gram, företagsläkare AB Tetra Pak OHS, och Alvaro Medvedeo, läkare Nämndemansgården, har varit referens- och styrf personer under projektets gång.

GENOMFÖRANDE OCH METOD

Projektet har inneburit en utvärdering av effekterna för medarbetare på Tetra Pak som under åren 1996–2011 varit på behandling hos Nämndemansgården. Totalt omfattas 182 personer av vilka tio personer har djupintervjuats. Dessutom har vi studerat medarbetarnas sjukskrivningsfrekvens två år före och två år efter behandling. Resultatet av detta har satts i relation till kostnader för missbruk och behandling samt vinster vid långvarig nykterhet.

FRÅGESTÄLLNINGAR OCH ANTAGANDEN

Två frågeställningar har varit i fokus för projektet: Hur påverkas den enskilde, kollegor respektive chefer psykosocialt av att en medarbetare utvecklar missbruk och beroende? Hur påverkas företaget ekonomiskt?

Skälen till att vi har velat specificera både de individuella och företagsekonomiska vinsterna av behandling, har varit tre antaganden om vad en medarbetare med beroendeproblematik kan innebära för företaget:

1. Företag investerar betydande resurser i anställdas kompetensutveckling och annan kunskap de förvärvar. När en medarbetare arbetar ineffektivt, är sjukskriven eller slutar går företaget miste om denna investering. Dessutom påverkas arbetssituationen för kollegor och chefer.
2. En medarbetare med beroendeproblematik kan innebära en betydande säkerhetsrisk i produktionen.
3. Medarbetarna är företagets ansikte utåt gentemot kunder, leverantörer och intressenter. Därför kan signaler om att en person brister i olika situationer vara förödande.

Missbruk kostar, behandling ger vinst

PRODUKTIONSORTFALL – VAD SÄGER FORSKNINGEN?

Att alkoholmissbruk leder till minskad produktivitet och förlorad arbetsförtjänst har belagts i flera rapporter¹. The Stanford model², den mest använda modellen för schablonberäkning, visar att en anställd med påtagliga alkoholproblem eller riskbruk (>56 cl sprit/vecka) endast utnyttjar 75 % av sin arbetskapacitet.

”Riskbruk av alkohol i arbetslivet” av Ulrik Hermansson, medicine doktor och socionom samt adjungerad universitetslektor vid Karolinska Institutet, ger en översikt av forskningen om alkohol i arbetslivet i allmänhet och riskbruk i synnerhet. Konsekvensområden som berörs är medicinska risker, olycksfallsrisker i arbetet, ”dagen efter”-effekter, sjukfrånvaro och ekonomiska konsekvenser.

PARAMETRAR FÖR KOSTNADSBERÄKNING

I våra uträkningar av kostnad respektive vinst har vi utgått från följande:

- ✘ 10 % av befolkningen drabbas av missbruk (nationellt riktmärke i Sverige).
- ✘ Direkta kostnader innefattar behandling på Nämndemansgården, produktionsbortfall (enligt Stanfordmodellen 25 %) samt Tetra Paks totala lönekostnad. Lönekostnaden är beräknad på snittlön inklusive sociala avgifter.

Sex personer av de tio som djupintervjuades skattade sin egen arbetskapacitet under missbrukstiden till i snitt 47 %. Det innebär ett produktionsbortfall på 53 % och vår beräkning kan således vara i underkant.

¹ Devlin et al, 1997; Harwood et al, 199; Holland & Muschinski, 1999; Jones et al, 1995; Single et al, 1998

² US General Accounting office, 1970

Kostnad och ekonomisk vinst vid behandling

Antal anställda på Tetra Pak Lund 2010: 3 944 personer

Grundbehandling, 29 dagar, 11 månaders efterbehandling samt anhörigprogram för vuxna i fem dagar, Nämndemansgården i Blentarp: ca 90 000 kr

Lönekostnad (beräknat på månadssnittlön 50 000 kr inkl. sociala avgifter): 600 000 kr

Produktionsbortfall: 150 000 kr

Vinst första året, då behandling genomförs: 60 000 kr

Vinst alla följande år med nykter medarbetare: 150 000 kr

Beräkningen ovan visar att den årliga kostnaden för produktionsbortfall är 150 000 kr för varje beroende person som inte behandlas. Skulle Tetra Pak i Lund ha missbruksproblem motsvarande riksgenomsnittet skulle det innebära en kostnad för produktionsbortfall motsvarande drygt 59 miljoner kr årligen (394 personer x 150 000 kr).

Djupintervjuer – 10 medarbetare berättar

Som en del i utvärderingsprojektet gjordes djupintervjuer med tio av de 182 personer som har genomgått behandling. Tio olika områden belystes i intervjuerna och här har vi sammanställt en del av svaren.

1. KORTTIDSFRÅNVARO

Intervjuerna visar ingen nämnvärd frånvaro eller sjukskrivning. Någon person redovisar ca 1–4 dagar per månad, men sannolikt är mörkertalet stort.

2. PRODUKTIVITET VID ARBETE "DAGEN EFTER"

Två uppgav att de hade en produktivitetsminskning med 25 %, en att arbete "dagen efter" var omöjligt. Generellt uppgav man att den mentala hälsan präglades av trötthet, dålig prestation, ångest och koncentrationssvårigheter, vilket ledde till sämre resultat, planerad frånvaro och undvikande av möten.

3. PÅVERKAN PÅ PRIVATLIVET

Frågan om hur privatlivet och den mentala hälsan påverkades av missbruket besvarades med uttryck som:

- ✘ Lättirriterad
- ✘ Barnen drog sig undan
- ✘ Passiv hemma
- ✘ Endast social vid intag av alkohol
- ✘ Ensamhet
- ✘ Lögner
- ✘ Bråk, känslor av skuld och skam

4. MEDICINERING

Fyra av tio berättade att de använde ångestdämpande och/eller antidepressiva läkemedel för att hantera sin situation.

5. KONSEKVENSER AV MISSBRUKET

I intervju svaren gavs följande exempel:

- ✘ Ständigt planerande för att dricka
- ✘ Lögner
- ✘ Svårt att vara social, stor isolering
- ✘ Självmordstankar/tvångstankar
- ✘ Kraschade relationer
- ✘ Förlorat körkort p g a rattonykterhet

6. ATT ARBETA HEMIFRÅN

Intervjuerna kan inte klart påvisa hur hemarbete påverkar missbruket.

7. VÄGEN TILL BEHANDLING

Två personer kontaktade själva företagshälsovården för hjälp. I övriga fall var det arbetskamrater eller chefer som påtalade problem och initierade kontakt med företagshälsovården.

8. SKILLNAD EFTER BEHANDLING

På frågan vilken privat eller arbetssocial förändring man upplevde gavs skiftande svar:

- ✘ Mentalt närvarande till 100 % på arbetet
- ✘ Ljuger inte längre
- ✘ Motiverad och engagerad
- ✘ Jobbet är roligt
- ✘ Känner stolthet, trygghet, frihet
- ✘ Familjelivet fungerar, barnen trygga

9. SVÅRIGHETER ATT AVSTÅ FRÅN ALKOHOL

Återfallsrisken är stor. Svaren kring svårigheterna att avstå kretsade huvudsakligen kring att alkohol är en del av samhällets sociala norm och är lättillgängligt.

10. HUR BIBEHÅLLER MAN ETT NYKTERT LIV?

Här finns ingen universell lösning. Svaren varierar mellan individerna:

- ✘ Går på AA-möten (tre av tio)
- ✘ Arbetar med positivt tänkande (fyra av tio)
- ✘ Lever i nuet
- ✘ Undviker personer som är "aktiva drickare"
- ✘ Mer aktiv i arbetet
- ✘ Bättre relationer
- ✘ Mer fritid

Att arbeta med missbruksproblematik på arbetsplatsen

SÅ NÅR MAN FRAMGÅNG

Utifrån utvärderingen och vår långa erfarenhet av att arbeta aktivt med beroendeproblematik, har vi identifierat ett antal faktorer som bidrar till framgång samt upptäckt av personer i riskgruppen.

- ✘ En tydlig alkoholpolicy och handlingsplan som är kända i hela företaget.
- ✘ Kontinuerlig utbildning och information för nya chefer om deras arbetsmiljöansvar, samt stöd och hjälp vid behov.
- ✘ Att säkerställa kunskap om problematiken på alla nivåer – hos chefer, arbetsledare, kollegor – för att kunna upptäcka tidiga signaler.
- ✘ Ett transparent och aktivt samarbete mellan företagshälsovården och Nämndemansgården. Det är viktigt att individens arbetsproblem integreras med hela livssituationen.
- ✘ Att upprätta en behandlingsplan. Företagshälsovården får fortlöpande information om hur behandlingen på Nämndemansgården fortskrider och besöker medarbetaren tillsammans med dennes chef efter halva behandlingstiden.
- ✘ En egen självhjälpgrupp (AA) på företaget.

- ✘ En komplett plan för hur man stöttar en medarbetare efter behandlingen. Bland annat med följande:
 - Information på arbetsplatsen om vikten av ett bra bemötande när medarbetaren återvänder.
 - Under två års tid genomförs samtal och provtagning kontinuerligt på företagshälsovården.
 - Slumpmässiga provtagningar.
 - Medarbetaren uppmuntras att gå på AA-möten regelbundet.

LYCKAD REHABILITERING GENOM RESPEKT OCH ANSVAR

Utvärderingen visar att vår offensiva strategi i missbruksfrågor samt den hjälp individen får, leder till direkta och påtagliga kostnadsbesparingar. Därutöver är det humankapital som återupprättas av ett betydande värde, såväl i arbetsgruppen som för organisationen och samhället i stort.

En viktig del i de goda resultaten är en professionell handläggning från alla inblandade parter – Tetra Pak och vår interna företagshälsovård Oasen samt Nämndemansgården.

Vår erfarenhet är att framgångsrik behandling bygger på att man visar stor respekt för individen och varsamt lotsar henne till ett tillfrisknande, men att individen också avkrävs ett ansvar för att rehabiliteringen ska lyckas.

Behandlingens vinster – ekonomiska och mänskliga

MISSBRUKETS HÖGA PRIS

Problem med alkohol och droger påverkar den drabbades liv på många sätt. På arbetsplatsen blir även situationen för chefer och arbetskamrater svår och de ekonomiska konsekvenserna för företaget betydande. En annan viktig aspekt, ur företagets synvinkel, är säkerhetsfrågan med risk för skador och tillbud på grund av missbruket.

Den sociala situationen hemma liknar ofta den på arbetsplatsen med undvikande beteende, irritation, passivitet, lögn och känslor av skuld och skam.

MÅLMEDVETET OCH LÅNGSIKTIGT ARBETE

För att förebygga och komma tillrätta med missbruksproblem har man på Tetra Pak en långsiktigt hållbar kedja med en genomarbetad drogpolicy, internutbildning, ett internt uppsökande arbete samt stöd till chefer och arbetsledare. Företagshälsovården Oasen har också ett utvecklat samarbete med Nämndemansgården under hela behandlingstiden och introducerar till den företagsinterna självhjälpgruppen (AA).

PERSONLIG LÄKNING OCH FÖRETAGSEKONOMISK VINST

Resultatet av utvärderingen visar ett positivt (missbruksfritt) utfall på 97 % under den tid då personerna jobbade vidare inom Tetra Pak.. För företaget innebär den framgångsrika behandlingen en vinst på 60 000 kr per person det år behandlingen genomförs samt en årlig vinst på 150 000 kr följande missbruksfria år. Djupintervjuerna visar att rehabiliteringen leder till ökad motivation, glädje och trygghet efter läkning samt innebär en stor personlig vinst för individen.

shutterstock

Kontaktuppgifter

Välkommen att höra av dig om du har några frågor kring vår utvärdering eller vårt sätt att arbeta med missbruksproblematik.

Patrice Bengtson Åberg, undersköterska AB Tetra Pak OHS
patrice.bengtson@tetrapak.com

Per Hill, kvalitetsansvarig Nämndemansgården i Sverige
per.hill@namndemansgarden.se